

Európai Rasszizmus és Intolerancia- Ellenes Bizottság

Harmadik jelentés Magyarországról

Elfogadva: 2003. december 5.

Strasbourg, 2004. június 8.

Az Európai Rasszizmus és Intolerancia- Ellenes Bizottság (ECRI) munkájáról, illetve az Európa Tanács ehhez a témakörhöz kapcsolódó egyéb tevékenységéről további információ az alábbi címen kapható:

Secretariat of ECRI
Directorate General of Human Rights – DG II
Council of Europe
F - 67075 STRASBOURG Cedex
Telefon.: +33 (0) 3 88 41 29 64
Fax: +33 (0) 3 88 41 39 87
E-mail: combat.racism@coe.int

Látogasson el honlapunkra a www.coe.int/ecri címen

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ.....	5
ALAPVETŐ MEGÁLLAPÍTÁSOK	6
I. AZ ECRI MAGYARORSZÁGRA VONATKOZÓ MÁSODIK JELENTÉSÉNEK NYOMÁN ELVÉGZETT MUNKÁLATOK	7
NEMZETKÖZI JOGI DOKUMENTUMOK	7
ALKOTMÁNYOS ÉS EGYÉB ALAPVETŐ RENDELKEZÉSEK	7
- Magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek.....	7
- A határokon túl élő magyarságra vonatkozó státusztörvény	9
BÜNTETŐJOGI ELŐÍRÁSOK.....	9
POLGÁRI ÉS KÖZIGAZGATÁSI JOGI ELŐÍRÁSOK	12
SZAKOSÍTOTT TESTÜLETEK ÉS EGYÉB INTÉZMÉNYEK	13
AZ ÁLLAMPOLGÁRSÁGGAL NEM RENDELKEZŐK BEFOGADÁSA ÉS HELYZETE	15
- Menekültek és menedékesek.....	15
- A bevándorlók beilleszkedése	18
ÉRZÉKENY CSOPORTOK.....	19
- Nemzeti és etnikai kisebbségek	19
- Roma közösségek.....	19
- Antiszemitizmus	23
A KÖZHANGULAT	23
MÉDIA	24
A BŰNÜLDÖZŐ SZERVEK TISZTVISELŐINEK MAGATARTÁSA	25
A HELYZET ALAKULÁSÁNAK FIGYELEMMEL KÍSÉRÉSE.....	26
II. SPECIFIKUS KÉRDÉSEK	27
A ROMA KISEBBSÉGGEL SZEMBENI DISZKRIMINÁCIÓ AZ OKTATÁS TERÉN.....	27
IRODALOMJEGYZÉK	33

Előszó

Az Európai Rasszizmus és Intolerancia-ellenes Bizottságot (ECRI) az Európa Tanács hozta létre. Az ECRI az emberi jogok alakulását és érvényesülését figyelemmel kísérő, a rasszizmussal és az intoleranciával összefüggő kérdésekre szakosodott, független testület. Tagjai morális tekintélyük és a rasszizmussal, idegengyűlölettel, antiszemizmussal és az intoleranciával összefüggő kérdések kezelésében kialakult és széles körben elismert szakértelmük alapján kinevezett független és pártatlan személyek.

Az ECRI munkaprogramjának egyik alapja egy olyan, ország-specifikus megközelítés, melynek keretében az Európa Tanács minden tagállamában elemzi a rasszizmussal és intoleranciával kapcsolatos helyzetet, és javaslatokat tesz a megállapított problémák kezelésére.

Az ország-specifikus megközelítés az Európa Tanács minden tagállamát azonos elbánásban részesíti. A munka 4/5 éves ciklusokban folyik, minden évben az érintett országok kilenctized részére terjed ki. Az első kör beszámolóit az 1998. a második kör beszámolóit a 2002. év végére készülték el. A harmadik kör beszámolóinak elkészítésével kapcsolatos munkák 2003 januárjában indultak.

A harmadik kör beszámolóit a „megvalósításra” összpontosítanak. Vizsgálják, hogy az érintettek az ECRI korábbi beszámolóiban meghatározott fő ajánlásait követték-e és megvalósították-e és, ha igen, mennyire voltak eredményesek az ezen a téren folyó erőfeszítések. A harmadik kör beszámolóit az egyes országokban fennálló sajátos körülmények figyelembe vételével kiválasztott „specifikus kérdésekkel” is foglalkoznak, ezeket az egyes beszámolók részletesebben tárgyalják.

A beszámolók elkészítésében alkalmazott módszerek körébe tartozott a vonatkozó dokumentumok elemzése, az érintett országokba tett „kapcsolat-felvételi látogatások” és a nemzeti hatóságokkal ezt követően folytatott bizalmas párbeszéd.

Az ECRI beszámolóit nem vizsgálatokon vagy tanúktól származó bizonyítékokon alapulnak, hanem számos forrásból gyűjtött, nagy mennyiségű információ alapján végzett elemzések. A dokumentumelemzések számos fontos nemzeti és nemzetközi forráson alapulnak. A helyszíni látogatás lehetővé teszi az érintett (kormányzati és nem kormányzati) körök részletes információk begyűjtése érdekében történő, közvetlen megkeresését. A nemzeti hatóságokkal folytatott bizalmas párbeszéd lehetővé teszi az utóbbiak számára - ha szükségesnek tartják - a beszámoló tervezetéhez módosítások javasolását a dokumentumokba esetleg bekerült, a tényekkel összefüggő tévedések kiküszöbölése érdekében. A párbeszéd végén a nemzeti hatóságok, ha szükségesnek tartják, a saját nézeteiknek az ECRI végleges beszámolójához csatolását kérhetik..

Az alábbi jelentést az ECRI saját felelősségére készítette. A jelentés a 2003. december 5-i helyzetet tárja elő; az ezután bekövetkezett események nem szerepelnek az itt következő elemzésben, és nem vették azokat figyelembe az ECRI következtetéseiben és javaslataiban sem.

Alapvető megállapítások

Az ECRI második Magyarországról szóló jelentésének 2000. márciusában történt közzététele óta a beszámolóban foglalt területek számottevő részében valósult meg előrelépés. A rendőri állomány és más tisztségviselők képzésben részesültek az emberi jogok és a konfliktuskezelés terén. A magyar hatóságok a diszkrimináció elleni tevékenységre létrehozott hálózatot és egy az integrált oktatás céljait szolgáló nemzeti hálózatot alakítottak ki. A roma kisebbség problémáinak megoldására új testületek jöttek létre és felállították az Esélyegyenlőségi Hivatalt. 2002. júniusában új menekültügyi törvény lépett életbe. 2003. december 22. napján került elfogadásra az Egyenlő bánásmódról és esélyegyenlőségről szóló törvény. Az élet különböző területein valósítottak meg különféle projekteket a roma kisebbség problémáinak megoldására, különös tekintettel a foglalkoztatás és az oktatás területére. A magyar hatóságok készséget mutattak és mutatnak az etnikai és nemzetiségi kisebbségek - köztük a roma kisebbség - helyzetével összefüggő kérdések kezelésére.

A rasszizmus, az intolerancia és a diszkrimináció problémáinak megoldására irányuló jogalkotás és a kormányzat által alkalmazott politika terén elért előrehaladás azonban több tekintetben is korlátozottnak tekinthető. A faji eredetű erőszak, beleértve a rendőri brutalitás eseteit, továbbra sem tekinthető a múlt problémájának. Miközben a roma kisebbség kivételével a nemzeti és etnikai kisebbségek helyzete általában javult, a nemzeti és etnikai kisebbségekkel kapcsolatos jogi keretekben továbbra is fennmaradnak bizonyos hiányosságok. A büntetőjog előírásai még mindig nem terjednek ki a rasszizmus minden megnyilvánulására, és a rasszizmus elleni előírások végrehajtása se tekinthető elégségesnek. A roma kisebbség az élet számos területén - különösen az egészségügyi ellátásban, a lakhatás, a foglalkoztatás és az oktatás terén - súlyos hátrányokat szenved. A menekültekkel, menedékesekkel és a tartózkodási engedéllyel Magyarországon tartózkodókra vonatkozó jogszabályi és gyakorlati hiányosságok is megállapításra kerültek. Továbbra sem létezik átfogó és célzott integrációs stratégia, amely biztosítaná, hogy a bevándorlók teljes mértékben a magyar társadalom részévé váljanak. A médiában, egyes politikusok részéről, sőt, magában a társadalomban is antiszemita jellegű, rasszista, idegengyűlölő és intoleráns érzelmek nyilvánultak meg a bevándorlókkal és menedékesekkel szembeni, negatív attitűdök mellett. Az ECRI elismeri a roma kisebbséghez tartozók oktatása terén a magyar hatóság által újabban bevezetett kezdeményezéseket, de úgy véli, hogy a roma gyermekek oktatáson belüli elkülönítése komoly aggályokra ad okot. Ráadásul a rasszizmus és a diszkrimináció ellen nemzeti szinten megjelenő kezdeményezések nem minden esetben érvényesülnek a helyi szinten is.

E beszámolóban az ECRI azt az ajánlást fogalmazza meg a magyar hatóságok számára, hogy bizonyos területeken tegyenek további intézkedéseket, Egyebek között az Emberi Jogok Európai Egyezménye 12. számú Jegyzőkönyvének ratifikációját, a kisebbségi önkormányzatokra vonatkozó jogi szabályozás finomítását, továbbá a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek kulturális autonómiája és oktatása terén tett erőfeszítéseinek folytatását javasolja. Az ECRI a rasszizmus elleni, meglévő büntetőjogi előírások végrehajtásának erősítésére és a rasszista megnyilvánulások elleni küzdelem fokozásához szükséges további büntetőjogi előírások mielőbbi elfogadására és végrehajtására hívja föl a magyar hatóságokat. Az ECRI javasolja továbbá, hogy magyar hatóságok megfelelőképpen hajtsák végre a meglévő polgári és közigazgatási jogi előírásokat és - beleértve a 2003. december 22. napján elfogadott Egyenlő bánásmódról és esélyegyenlőség előmozdításáról szóló törvényben foglaltakat. Az ECRI intézkedésekre szólít föl a magyar állampolgársággal nem rendelkező személyek - köztük a bevándorlók, menekültek, menedékesek és tartózkodási engedéllyel rendelkezők - helyzetének javítására. Az ECRI a lakosság körében fellelhető rasszista érzések elleni, tudatosító intézkedések végrehajtására hívja föl a magyar hatóságokat. Javasolja, hogy a magyar hatóságok folytassák és erősítsék a roma kisebbség helyzetének javítására irányuló erőfeszítéseiket, különös tekintettel a roma kisebbséggel szemben az egészségügyi ellátások, a lakhatás és a foglalkoztatás terén megfigyelhető hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelemre. Ezen belül az ECRI különösen fontos intézkedésként javasolja a roma gyermekekkel szemben az oktatás területén megfigyelhető diszkrimináció és elkülönítés minden formájával szembeni intézkedések végrehajtását. Az ECRI a kisebbségi csoportokhoz tartozók rendőrségi bántalmazása eseteivel szembeni erősebb fellépést javasol. A hatóságokat az emberi jogok és a rasszizmus és diszkrimináció problémáinak területére, továbbá a kisebbségi csoportokkal kapcsolatban dolgozó tisztviselőkkel szembeni rasszizmus és diszkrimináció problémáira irányuló oktatási erőfeszítéseinek folytatására hívja föl.

I. AZ ECRI MAGYARORSZÁGRA VONATKOZÓ MÁSODIK JELENTÉSÉNEK NYOMÁN ELVÉGZETT MUNKÁLATOK

Nemzetközi jogi dokumentumok

1. Magyarországra vonatkozó második jelentésben az ECRI azt az ajánlást tette, hogy Magyarország ratifikálja az átdolgozott Európai Szociális Chartát. Javasolta, hogy Magyarország írja alá és ratifikálja a vendégmunkások jogi státuszáról szóló európai egyezményt, és a külföldiek helyi közéletben való részvételéről szóló európai egyezményt.
2. Az ECRI megjegyzi, hogy Magyarország mindeddig nem ratifikálta az Átdolgozott Európai Szociális Chartát és nem írta alá, valamint nem ratifikálta a vendégmunkások jogi státuszáról szóló európai egyezményt, és a külföldiek helyi közéletben való részvételéről szóló európai egyezményt. 2000. november 4. napján Magyarország aláírta az Emberi Jogok Európai Egyezményének 12. számú Jegyzőkönyvét de ratifikálására nem került sor. A magyar hatóságok a 12. számú Jegyzőkönyv ratifikálás céljából az országgyűléshez történő benyújtására irányuló szándékukról tájékoztatták az ECRI-t. Magyarország aláírta a magvalósuló bűncselekményekről (cybercrime) szóló Egyezményt és a magyar hatóságok a szóban forgó Egyezmény - a számítógépes rendszereken keresztül elkövetett rasszista és idegengyűlölő jellegű cselekmények kriminalizálására vonatkozó - Kiegészítő Jegyzőkönyvének mielőbbi aláírására és ratifikációjára irányuló szándékukról tájékoztatták az ECRI-t.

Ajánlások:

3. Az ECRI megismétli azon ajánlását, mely szerint Magyarország késedelem nélkül ratifikálja az Átdolgozott Európai Szociális Chartát, a vendégmunkások jogi státuszáról szóló európai egyezményt, és a külföldiek helyi közéletben való részvételéről szóló európai egyezményt.
4. Az ECRI továbbá az Emberi Jogok Európai Egyezményének 12. sz. Jegyzőkönyve ratifikálására és a kibertérben magvalósuló bűncselekményekről (cybercrime) szóló Egyezmény - a számítógépes rendszereken keresztül elkövetett rasszista és idegengyűlölő jellegű cselekmények kriminalizálására vonatkozó - Kiegészítő Jegyzőkönyvének aláírására és ratifikációjára hívja föl Magyarországot. Az ECRI továbbá a minden migráns munkavállaló és családtagjai jogainak védelméről szóló ENSZ Egyezmény aláírására és ratifikálására ösztönzi a magyar hatóságokat.

Alkotmányos és egyéb alapvető rendelkezések

- **Magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek**

5. Magyarországról szóló második beszámolójában az ECRI a magyar hatóságokat a kisebbségi önkormányzati rendszer megvalósításának és eredményességének figyelemmel kísérésére, továbbá az összes szükséges változtatásnak az érintett közösségekkel együttműködésben történő végrehajtására ösztönözte a hatóságokat.

6. Az ECRI megjegyzi, hogy a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII törvényt általában véve a kisebbségi jogok védelme átfogó és haladó jellegű eszközének tartják. Általános vélemény szerint azonban a törvény bizonyos - a kisebbségi önkormányzat rendszerének működése során felismert - hiányosságai korrekcióra szorulnak. Az ECRI számára aggályosnak tűnnek bizonyos kisebbségi képviselők azon állításai, amelyek szerint bizonyos területeken az érintett kisebbségek önkormányzatainak létrehozatalával és működtetésével szemben megengedhetetlen nyomást gyakorolnak rájuk. Aggályokat fejeztek ki választási visszaélésekkel szemben: előfordult például, hogy nem az adott kisebbség tagját választották a kisebbség képviselőjévé, kihasználva azt a lehetőséget, hogy nem a kisebbséghez tartozóik is szavazhatnak és indulhatnak jelöltként is kisebbségi önkormányzati választásokon. A tapasztalt visszaélések megszüntetése érdekében a hatóságok megkezdték a kisebbségi önkormányzati választásokra vonatkozó jogi szabályozás átalakítását. Az ECRI érdeklődéssel jegyzi meg, hogy a kérdésre vonatkozóan Magyarországon aktív vita zajlik és e tekintetben számos javaslat is született, különösen a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Országgyűlési Biztosa részéről. Ez egyik ilyen javaslat a nemzeti és etnikai kisebbségekhez tartozók nyilvántartásának felállítására irányult, amelynek keretében a kisebbségi önkormányzati választásokon szavazni jogosult állampolgárok kerülnének nyilvántartásra¹.
7. Az ECRI megjegyzi, hogy a jogi szabályozás módosítására irányuló folyamat egyéb problémás területekre is kiterjed például a kisebbségi önkormányzatok hatáskörei és költségvetése tekintetében. Az ECRI elismeri a nemzeti és etnikai kisebbségek jogainak területén folytatott erőfeszítéseket.
8. A nemzeti és etnikai kisebbségek képviselői aggályaikat fejezték ki a kisebbségek megfelelő parlamenti képviseletének hiánya kapcsán. Jóllehet a magyar Alkotmány gondoskodik a képviselőtről, a mai napig nem került sor erre vonatkozó konkrét intézkedésekre. Az ECRI érdeklődéssel jegyzi meg, hogy egy munkacsoport a nemzeti és etnikai kisebbségek megfelelő parlamenti képviseletének megoldására irányuló jogszabályi módosítások előkészítésén dolgozik. A nemzeti hatóságok szerint a kérdés csak a nemzeti és etnikai kisebbségek jogaira és a kisebbségi önkormányzatok választására vonatkozó törvényi szabályozás módosításának összefüggésében rendezhető.

Ajánlások:

9. A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek jogainak védelmében és érvényesítésében a kisebbségi önkormányzatok által betöltött pozitív szerep elismerése mellett az ECRI javasolja, hogy a hiányosságok megállapítása és - akár a jogi szabályozás akár a jelenlegi gyakorlat terén történő - orvoslása érdekében az érintett intézmények hatékonyságának és hitelképességének javítása céljából a magyar hatóságok folytassák a rendszer felülvizsgálatát.
10. Az ECRI arra ösztönzi a magyar hatóságokat, hogy a nemzeti és etnikai kisebbségek részére a lehető legrövidebb időn belül tegyék lehetővé a parlamenti képviseletre vonatkozó, törvényi joguk gyakorlását.

¹ Lásd alább, a „A helyzet figyelemmel kísérése” címszó alatt.

- **A határokon túl élő magyarságra vonatkozó státusztörvény**

11. 2001. június 19. napján a magyar Országgyűlés elfogadta a 2001. évi VXII. törvényt, az ún. Státusztörvényt. Ez a törvény a Magyarországgal határos országokban élő magyar nemzeti kisebbségek számára meghatározott előnyöket nyújtott. A törvény mintegy 3,5 millió külföldön élő magyar nemzetiségi számára biztosította a magyarországi munkavállalás lehetőségét évi három hónapra. A törvény emellett szociális, egészségügyi, közlekedési és oktatási ellátásokat is kínált. A törvény mind a szomszédos országokban, mind pedig számos nemzetközi szervezet körében élénk kritikát váltott ki. Az ECRI különösen azt jegyzi meg, hogy több nemzetközi intézmény is felhívta a magyar kormány figyelmét a törvény esetleges diszkriminatív hatásaira². A törvényt 2003-ban a kritikák figyelembe vételével módosították. Ezt követően Magyarország először Romániával, azután Szlovákiával aláírta az utóbbi két országban élő kisebbségek számára nyújtandó oktatási támogatásra vonatkozó megállapodást. Megjegyzésre került mindazonáltal, hogy a Magyarország által a határokon túl élő magyarsággal kapcsolatosan alkalmazott politika esetleges diszkriminatív hatásai továbbra is érzékeny kérdések maradhatnak.

Ajánlások:

12. Az ECRI javasolja, hogy a magyar hatóságok az állampolgársággal összefüggő, és a nemzeti vagy etnikai eredetű diszkriminációmentesség elve megsértésének elkerülése érdekében gondosan kísérik figyelemmel az ország által a határokon kívül élő magyar kisebbségekkel kapcsolatosan alkalmazott jogi szabályok alakulását.

Büntetőjogi előírások

13. Második beszámolójában az ECRI javasolta a rasszizmusra és intoleranciára vonatkozó büntetőjogi előírásoknak az olyan területekre történő kiterjesztését, mint pl. a rasszista megnyilvánulások.
14. A törvény 269. paragrafusa tiltja a faji és vallási alapú gyűlöletet. A rendelkezésnek a Legfelsőbb Bíróság általi, viszonylag szűk értelmezésének következtében az előírást még a faji gyűlöletre történő felbujtás nyilvánvaló eseteiben is ritkán alkalmazzák a bíróságok. Erre válaszul az Országgyűlés a rasszista megnyilvánulások megfelelő büntetésének biztosítása érdekében törvényt fogadott el a 269. paragrafus módosításáról. A 269. paragrafus 1. bekezdése most előírja, hogy „aki nagy nyilvánosság előtt valamely nemzet, vagy valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport vagy lakosság egyes csoportjai ellen gyűlöletre izgat, vagy erőszakos cselekmény elkövetésére hív fel, büntetett követ el és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő”. A 2. bekezdés szerint „aki nagy nyilvánosság előtt az emberi méltóságot azáltal sérti, hogy mást, vagy másokat a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási hovatartozás miatt becsmérel, vagy megaláz, vétséget követ el és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.” Az ECRI üdvözli a fentieket. Ennek ellenére,

² Lásd pl. PACE, 1335 (2003) határozat: *on Preferential treatment of national minorities by the kin-state: the case of the Hungarian law of 19 June 2001 on Hungarians living in neighbouring countries ("Magyars")* (A 1335 (2003) számú határozat A nemzeti kisebbségeknek az anyaország részéről történő kedvezményes bánásmódja: a 2001. június 19. napján elfogadott, a szomszédos országokban élő magyarokra vonatkozó magyar törvény.).

figyelembe véve, hogy a büntetőtvénycsönyv e tekintetben végrehajtott szigorítása kapcsán a szólásszabadság sérülésével kapcsolatos aggályok merültek föl, az ECRI felhívja a figyelmet az új jogszabályoknak az Emberi Jogok Európai Egyezménye - szólásszabadságot védő - 10. paragrafusában foglaltakkal és az Emberi Jogok Európai Bizottsága vonatkozó esetjogával teljes összhangban történő alkalmazásának biztosítására.

Ajánlások:

15. Az ECRI a 7. számú, a rasszizmussal és faji megkülönböztetéssel szembeni küzdelem nemzeti jogszabályaira vonatkozó Általános Politikai Ajánlásában a büntetőjogi előírásokkal kapcsolatosan foglaltaknak figyelembe vételére ösztönzi a magyar hatóságokat. Az ajánlások szerint a törvénynek büntetnie kell a rasszista cselekményeket - köztük a népirtás rasszista céllal történő nyilvános tagadását; a rasszista anyagok rasszista céllal történő terjesztését; a rasszizmust elősegítő csoport létrehozatalát és tevékenységeit.
16. Az ECRI javasolja, hogy a hatóságok tevékeny módon hajtsák végre a rasszizmus elleni küzdelem erősítésére irányuló új jogi szabályozást.
17. Második beszámolójában az ECRI a rasszizmus elleni küzdelemre vonatkozó büntetőjogi előírások fokozott végrehajtására hívta fel az illetékes hatóságokat. Ezen belül az ECRI különösen azt javasolta, hogy a magyar hatóságok a következőkkel kapcsolatosan tegyenek lépéseket: a bírói kar és a rendőrség számára nyújtott oktatás folytatása és továbbfejlesztése az előítéletességgel szembeni küzdelem és a tudatosítás terén; a lakosság körében a faji erőszak és fenyegetések tiltásával kapcsolatos ismeretek fejlesztése és az áldozatok ösztönzése a panaszaik bejelentésére. Javasolta, hogy több rendőrtisztet nevezzenek ki a kisebbségek köréből és több tisztviselőt jelöljenek ki a panaszok bizalmas befogadására. Az ECRI emellett a rasszizmus minden formájának üldözése iránti nyilvános és szilárd elkötelezettség legmagasabb szinten - a politikusok és a felelős hatóságok szintjén - történő vállalására hívta fel az érintetteket.
18. Az ECRI elégedetten jegyzi meg, hogy a rendőrök, a határrendészet állománya, az ügyészi kar és a bírói kar rendszeresen részesül az emberi jogokkal kapcsolatos, a rasszizmus és az intolerancia problémáira is kiterjedő oktatásban. Megjegyzi továbbá, hogy bizonyos erőfeszítéseket tettek annak érdekében, hogy a rendőrség soraiba a roma kisebbséghez tartozó állampolgárokat is fölvegyenek a rendőrség és a roma kisebbség közötti viszony javítása érdekében, jóllehet a roma nemzetiségű rendőrök száma továbbra is alacsony marad. A kiábrándító eredmény egyik oka a roma kisebbség tagjainak a rendőrséghez történő csatlakozással szembeni, az intézmény iránti bizalom hiányából fakadó ellenérzés. Az ECRI elégedetten jegyzi meg, hogy a hatóságok az áldozatok védelmére vonatkozó törvény összeállításán dolgoznak³, hogy áldozatvédelmi tisztviselőket neveztek ki és polgári áldozatvédelmi hivatalok felállítására került sor. Reméli, hogy ezek a lépések a rasszizmus áldozatait arra ösztönzik majd, hogy panaszaikkal a rendőrséghez forduljanak.

³ Lásd az Országgyűlés 115/2003. (X. 28.) OGY határozatát a bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról, amely előírja egy az áldozatvédelemről szóló törvény elfogadását.

19. A fenti és egyéb intézkedések ellenére a rasszizmus elleni küzdelemre vonatkozó büntetőjogi előírások végrehajtása továbbra is problémákkal terhelt, és az ECRI aggályát fejezi ki az olyan jelentések kapcsán, amelyek szerint a helyzet e tekintetben nem sokat változott Magyarországon a második beszámoló elfogadása óta. Az ECRI megjegyzi, hogy 1999 és 2002 között nem sok személy ellen folyt eljárás és hoztak ítéletet rasszizmuson alapuló erőszakos cselekményekért. Ezzel egy időben azonban több forrás is elsősorban a roma közösség tagjaival, továbbá más csoportok tagjaival - mint pl. az állampolgársággal nem rendelkezőkkel - szemben a többségi társadalom tagjai által és, ami a legriasztóbb, a rendőrség tagjai⁴ által elkövetett erőszakos cselekményekről számol be. Megfigyelték, hogy a rendőrség és az ügyészi kar tagjai sok esetben nem veszik figyelembe a bűncselekmények rasszista motívumait, ehelyett az ilyen cselekményeket közönséges bűncselekményként kezelik. Egyes esetekben a rendőrség és az ügyészség számára nehézségbe ütközik a bűncselekmény rasszista indítékának bizonyítása.

Ajánlások:

20. Az ECRI megismétli a rasszizmus elleni küzdelemmel kapcsolatos büntetőjogi előírások fokozott végrehajtásának szükségességére vonatkozó ajánlását. Az ECRI véleménye szerint további lépéseket kell tenni a rasszista bűncselekmények elleni büntetőjogi védelem eredményességének fokozására. Az ECRI javasolja a rasszista bűncselekmények alapos és szisztematikus felderítésére és üldözésére irányuló intézkedésekhez rendelt humán és pénzügyi erőforrások növelését.
21. Az ECRI javasolja, hogy a magyar hatóságok folytassák a rendőrök, a jogi tanácsadók, az ügyészek és a bírók számára a rasszizmussal és a faji megkülönböztetéssel szembeni büntetőjogi előírások alkalmazásával kapcsolatos kérdések terén történő oktatással kapcsolatos erőfeszítéseiket.
22. A kisebbségi csoportok, különösen pedig a roma kisebbség tagjainak a bűnüldöző szervekhez, különösen pedig a rendőri állományba történő felvételére irányuló erőfeszítéseknek további lendületet kell adni. Ennek érdekében meg kell határozni a roma kisebbséghez tartozóknak a rendőri állományhoz való csatlakozását akadályozó tényezőket és ezeket a lehetőségek szerint fel kell számolni. Az ECRI különösen arra ösztönzi a hatóságokat, hogy adjanak kellő tájékoztatást a roma kisebbség közösségeinek a rendőrségi állományhoz történő csatlakozás lehetőségeiről.
23. Az ECRI javasolja az összes szükséges lépés megtételét a rasszista cselekmények tilalmának a lakosság köreiből történő tudatosítása érdekében és minden olyan akadály - például a szervezetekkel szembeni bizalom hiánya - leküzdésére, amelyek meggátolhatják az áldozatokat abban, hogy az általuk elszenvedett sérelmekkel a rendőrséghez forduljanak.

⁴ Lásd később, a „Bűnüldöző szervek tisztviselőinek magatartása” címszó alatt.

Polgári és közigazgatási jogi előírások

24. Második jelentésében az ECRI javasolta, hogy a hatóságok részesítsék elsőbbségben a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni küzdelem céljaira már rendelkezésre álló jogszabályok alkalmazását és fontolják meg az élet minden területére kiterjedő diszkriminációellenes joganyag bevezetését.
25. Az ECRI megjegyzi, hogy a Polgári Törvénykönyv 76 paragrafus (1) bekezdése tiltja az egyénnel szembeni, nemzetiségi, faji vagy vallási hovatartozás szerinti hátrányos megkülönböztetést. A 84. paragrafus jogorvoslati lehetőségeket biztosít a 76. paragrafusban foglaltak megsértése esetére, beleértve a kártérítést, a restitúciót, a felfüggesztő végzést és a hátrányos megkülönböztetés áldozata jogainak kinyilatkoztatását. Az ECRI elégedetten veszi tudomásul a Munka Törvénykönyve 5 paragrafusának (1) bekezdésében foglaltak 2001-ben történt módosítását, amelynek célja a Munka Törvénykönyve által szabályozott területeken a hátrányos megkülönböztetés tiltása. Az új előírás a foglalkoztatás minden vonatkozásában (beleértve a toborzás szakaszát) tiltja a közvetlen és a közvetett hátrányos megkülönböztetést. A bizonyítás terhét megosztja az áldozat és az elkövető között. Míg az ECRI a polgári és a közigazgatási jog területén a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni küzdelem pozitív lépéseként üdvözli ezt az új rendelkezést, tudja, hogy a rendelkezés teljes körű alkalmazása még nem valósult meg. Az ECRI aggályosnak tartja hogy - egyes források szerint - a bizonyítási teher megosztásának elvét egyes - a faji megkülönböztetés problémájára nem kellőképpen érzékeny/tudatosított - bírók nem veszik kellőképpen figyelembe. Általában véve a hátrányos megkülönböztetést szankcionáló, meglévő polgári és közigazgatási jogszabályokra ritkán hivatkoznak a faji megkülönböztetés áldozatai, akik úgy gondolhatják, hogy a peres eljárás költséges és időrabló kísérlet lenne, amelytől nem várhatnak kielégítő végeredményeket.
26. Az ECRI elégedetten jegyzi meg, hogy 2001-ben az Igazságügyi Minisztérium a Roma Önkormányzattal és a Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Hivatalával együttműködésben létrehozott egy „hátrányos megkülönböztetés elleni hálózatot”. A hálózat azon roma állampolgárok számára ingyenes jogi segítségnyújtást biztosító hivatalokból áll, akik úgy érzik, hogy etnikai hovatartozásuk miatt szenvedtek hátrányos megkülönböztetést.
27. 2003. december 22. napján az Országgyűlés elfogadta az Egyenlő bánásmódról és esélyegyenlőségről szóló törvényt (2004. évi CXXV. törvény). A törvény tiltja a - különösen a faji eredeten, bőrszínen, nemzetiségen, nemzetiségi vagy etnikai származáson, anyagnyelven és vallási meggyőződésen alapuló - hátrányos megkülönböztetést, annak közvetett és közvetlen formáiban egyaránt. A törvény hatálya igen széles körű, tekintve, hogy a foglalkoztatástól a társadalombiztosításon, az egészségügyi ellátáson keresztül az oktatás és képzés területén át egészen az áruk és szolgáltatások szállításáig és nyújtásáig számos területre kiterjed. A törvény a közigazgatási és a polgári jogban az áldozat és a hátrányos megkülönböztetés elkövetője közös bizonyítási terhének elvét írja elő. A törvény kifejezetten megengedi a bizonyos hátrányos helyzetű csoportok számára az egyenlő esélyek biztosítására irányuló, ideiglenes jellegű, pozitív intézkedések alkalmazását. A IV Fejezet gondoskodik a nemzeti esélyegyenlőségi program létrehozataláról, amelynek célja a társadalom megfelelő csoportjai helyzetének elemzése és az esélyegyenlőség elősegítése célkitűzéseinek megállapítása. A törvény emellett

gondoskodik egy az esélyegyenlőség elve betartásának biztosításáért felelős Hatóság felállításáról⁵. Az ECRI üdvözi a törvény elfogadását, amely jelentős előrelépés a faji megkülönböztetés elleni magyarországi küzdelemben és az ECRI 7. számú, a rasszizmus és faji megkülönböztetés elleni nemzeti jogszabályokra vonatkozó Általános Politikai Ajánlásában foglalt elemek jelentős részét tartalmazza.

Ajánlások:

28. Az ECRI javasolja, hogy a magyar hatóságok tegyenek meg minden megfelelő lépést a faji megkülönböztetés elleni küzdelem hatályos polgári és közigazgatási jog előírásai megfelelő alkalmazásának biztosítására.
29. Az ECRI különösen azt reméli, hogy a hatóságok szorosán figyelemmel kísérik a Munka Törvénykönyve megkülönböztetés elleni rendelkezéseinek végrehajtását és további intézkedéseket valósítanak meg a munkáltatók és a munkavállalók körében a szóban forgó fokozott védelem tudatosítása érdekében. Az ECRI reméli továbbá, hogy a közelmúltban felállított hátrányos megkülönböztetés elleni hálózat minden szükséges humán és pénzügyi erőforrást megkap annak érdekében, hogy Magyarország egészében hatásos eszközzé válhasson a romák elleni megkülönböztetés minden formája elleni küzdelemben.
30. Az ECRI javasolja, hogy a magyar hatóságok mielőbb hajtsák végre az Egyenlő bánásmódról és esélyegyenlőségről szóló törvényt^t és alkalmazását szorosán kísérik figyelemmel.
31. Az ECRI arra ösztönzi a hatóságokat, hogy tájékoztassák a lakosságot az Egyenlő bánásmódról és esélyegyenlőségről szóló törvény tartalmáról és hatályáról, továbbá hogy szervezzenek képzést a bírói kar tagjai és a jogtanácsadók számára a polgári és közigazgatási jog hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelmet szolgáló rendelkezései tartalmára és végrehajtására vonatkozólag, amely képzés az újonnan létrehozott jogi előírásokra is terjedjen ki.

Szakosított testületek és egyéb intézmények

32. Második beszámolójában az ECRI hangsúlyozta a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Parlamenti Biztosa által a rasszizmus és intolerancia elleni küzdelemben betöltött szerep fontosságát. Javasolta a magyar hatóságok számára, hogy tegyenek megfelelő intézkedéseket az ezen intézmény által tett megfigyeléseket és javaslatokat követő intézkedések nyomán követése és az Ombudsman szerepének, jogkörének és funkcióinak további bővítése érdekében.
33. Az ECRI elégedetten jegyzi meg, hogy a magyar hatóságok számos olyan intézményt hoztak létre, amelyek célja a magyarországi rasszizmus és intolerancia elleni küzdelemben különféle fontos szerepek betöltése. Az ECRI különösen az Esélyegyenlőségi Hivatal kormányzati szinten történt felállítását üdvözi. E közelmúltban létrehozott testület feladata az esélyegyenlőség

⁵ Lásd később, a "Szakosított testületek és más intézmények" címszó alatt.

területén megvalósuló kormányzati intézkedések szervezése és összehangolása. A hivatal szoros együttműködést folytat majd a minisztériumokkal és az országos és helyi közintézményekkel az esélyegyenlőség biztosítására vonatkozó nemzeti cselekvési terv kialakítása érdekében. A hivatal célja továbbá a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem és az esélyegyenlőség helyi találkozó pontokból álló nemzeti hálózat létrehozatalával történő elősegítése, ahol az országos és helyi köztisztviselők és a civil társadalom információkat cserélhetnek és módszertani támogatást nyújthatnak egymásnak. A Hivatal foglalkozik majd a nemek közötti egyenlőség és a fogyatékkal élők esélyegyenlőségének kérdéseivel, továbbá különleges szerepet tölt majd be a roma közösség tagjai esélyegyenlőségének biztosításában. További intézmények - például a roma ügyek államtitkára és a tanácskozási státusszal rendelkező romaügyi tanács - jöttek létre kifejezetten a roma kisebbséggel kapcsolatos kérdések megoldására. Az ECRI üdvözli továbbá a romaügyi biztosok több minisztériumban történt kinevezését, különösen pedig a roma és társadalmi szempontból hátrányos helyzetű gyermekek integrációjáért felelős Biztos kinevezését⁶.

34. Az Egyenlő bánásmódról és esélyegyenlőségről szóló törvény,⁷ egy az egyenlő bánásmód elve érvényesülésének biztosításáért felelős speciális közigazgatási hatóságról rendelkezik. A hatóság jogosult panaszok befogadására, hivatalból vizsgálatokat folytathat és a felekre kötelező érvényű határozatokat hozhat. A hatóság jogosult lesz továbbá polgári és közigazgatási szankciók - pl. bírságok - diszkriminatív intézkedések kezdeményezőivel szembeni alkalmazására. A Hatóság továbbá ajánlásokat tehet, különös tekintettel a jogalkotásra. A Törvény elfogadását megelőzően nem kormányzati emberi jogi szervezetek aggályaikat fejezték ki a leendő hatóság függetlensége tekintetében. A szóban forgó nem kormányzati szervezetek emellett kifejezték aggályaikat amiatt is, hogy a törvény nem bocsát elegendő humán és pénzügyi erőforrást a hatóság rendelkezésére feladatainak kellő eredményességgel történő ellátásához. Az ECRI megjegyzi, hogy a törvény 13. paragrafus (2) bekezdésében foglaltak szerint a hatóság a kormány irányítása alatt, a kormány egyik tagjának felügyelete alatt végzi munkáját.

Ajánlások:

35. Az ECRI a független Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Parlamenti Biztosa megbízásának kiterjesztésére ösztönzi a magyar hatóságokat, tekintettel az ECRI 2. számú, a rasszizmus, idegengyűlölet, antiszemitizmus és intolerancia elleni, nemzeti szintű közdelemért felelős szakosított szervezetekre vonatkozó Általános Politikai Ajánlásában és a 7. számú, a rasszizmussal és a faji megkülönböztetéssel szembeni nemzeti jogi szabályozásra vonatkozó Általános Politikai Ajánlásában foglaltakra.
36. Míg az ECRI üdvözli a feladatköre terén működő számos új testület létrehozatalát, felhívja a magyar hatóságok figyelmét az összes létező szervezet közötti koordináció és együttműködés és a már sikeresnek bizonyult programok folytatása biztosításának elengedhetetlen szükségességére. Az ECRI ezért reméli, hogy az új intézmények szorosan együttműködnek a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Parlamenti Biztosával és a Nemzeti és

⁶ Lásd később, "Romákkal szembeni diszkrimináció az oktatás terén " címszó alatt.

⁷ Lásd fent, a "Polgári és közigazgatási jogi előírások " címszó alatt.

Etnikai Kisebbségi Hivatallal az intézmények tevékenységi körei átfedései és az esetleges lefedetlen területek elkerülésének biztosítása érdekében. Az utóbbi testületek számára megfelelő jogköröket és erőforrásokat kell biztosítani a funkcióik ellátásához.

37. Az ECRI azt javasolja, hogy a magyar hatóságok bocsássonak megfelelő humán és pénzügyi erőforrásokat a rasszizmussal és faji megkülönböztetéssel szembeni küzdelemben részt vevő, meglévő és a jövőben létrehozandó szervezetek rendelkezésére a lehető legkedvezőbb feltételek közötti működésük lehetővé tételére érdekében.
38. Az ECRI erősen ösztönzi a magyar hatóságokat az esélyegyenlőség elve érvényesítésének biztosítására létrehozott hatóság teljes függetlensége közeljövőben történő garantálásának megfontolására, kellő tekintettel az ECRI 2. számú, a rasszizmus, idegengyűlölet, antiszemitizmus és intolerancia elleni, nemzeti szintű közdelemért felelős szakosított szervezetekre vonatkozó Általános Politikai Ajánlásában és a 7. számú, a rasszizmussal és a faji megkülönböztetéssel szembeni nemzeti jogi szabályozásra vonatkozó Általános Politikai Ajánlásában foglaltakra.

Az állampolgársággal nem rendelkezők befogadása és helyzete

- Menekültek és menedékesek

39. Második beszámolójában az ECRI több, a magyarországi menedékesek helyzetével összefüggő kérdéssel foglalkozott. Az ECRI úgy gondolta, hogy a hatóságok részéről célszerű lenne a „tartózkodási engedéllyel a Magyar Köztársaság területén tartózkodó” személyek helyzetének átgondolása. Arra is ösztönözte a magyar hatóságokat, hogy javítsák a „közösségi szállások” körülményeit és szervezzenek az emberi jogok, a kulturális tudatosság és a diszkriminációmentesség területeire vonatkozó oktatást a határőrség és a közösségi szállásokért felelős tisztviselők számára. Az ECRI továbbá arra ösztönözte a politikusokat és a hatóságok képviselőit, hogy kerüljék a menedékesekre vonatkozó negatív tartalmú nyilatkozatokat.
40. Az ECRI örömmel veszi tudomásul, hogy a magyarországi menekültek és menedékesek helyzetének javítására különféle lépéseket tettek. A menedékjogra vonatkozó új törvény 2002. január 1. napján lépett hatályba. A törvény létrehozta a Belügyminisztériumnak alárendelt, hét regionális igazgatóságból álló Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalt. A Hivatal foglalkozik a menekültekkel és az állampolgársággal nem rendelkező személyek honosításával, belépésével és magyarországi tartózkodásával. Az ECRI megjegyzi, hogy az új törvény a menedékjog tekintetében bizonyos fontos kedvező fejleményeket eredményez. A jogállás nélküli, állampolgársággal nem rendelkező személyek őrizet alatt tartásának a maximális időtartamát például másfél évről egy évre csökkenti. A törvény emellett további jogokat és ellátásokat biztosít a „tartózkodási engedéllyel Magyarországon tartózkodó” személyek számára. Ráadásul 2002 óta az iskoláskorú menedékesek számára hozzáférést biztosítanak az állami iskolákhoz és egy részük számára külön magyar nyelvtanfolyamokat szerveznek. 2003-ban egy fogadóközpont került föllállításra, amely maximum 28 kísérő nélküli, menedékes gyermek befogadására alkalmas. Az állampolgársággal nem rendelkező tisztviselők rendszeresen részesülnek emberi jogi oktatásban.

41. Az ECRI azonban aggodalommal veszi tudomásul, hogy a magyarországi menekültek és menedékesek helyzetével összefüggésben továbbra is számos fontos kérdés és probléma vár megoldásra. Jóllehet az ECRI tudomásul veszi az őrizet alatt tartás időtartamának csökkentését, aggodalmát fejezi ki azon állítások kapcsán, amelyek szerint bizonyos nemzetiségekhez tartozókat pusztán a nemzetiségük miatt automatikusan a lehető leghosszabb időre helyeznek őrizet alá, minden más, az ilyen döntések meghozatalakor normális esetben figyelembe veendő körülmény mérlegelése nélkül.
42. Az ECRI különösen aggasztónak tartja, hogy 2001. januárja óta nem került sor őrizet alatt tartott személyek menekültként történő elismerésére és ilyen személyek nem kaptak „tartózkodási engedéllyel az országban tartózkodó” státuszt. Egyes állítások szerint ennek oka az őrizet alatt tartott személyek hitelképességével kapcsolatos kétségekben keresendő, ez pedig befolyásolja menedékesi kérelmük elbírálását. Az ECRI véleménye szerint valamely személy magyarországi őrizet alatt tartása nem kapcsolódhat az érintett saját országában való üldöztetése kockázatának mértékéhez. Az, hogy valaki őrizet alatt tartanak, nem érintheti a menekültségi státuszhoz való jogát. A magyar hatóságok arról tájékoztatták az ECRI-t, hogy politikájuk hasonló elveken alapul.
43. Olyan aggályok is elhangzottak, hogy a humanitárius megfontolásokból a „tartózkodási engedéllyel Magyarországon tartózkodó személyek” számára lakhatási engedély megadására vonatkozó törvény egyelőre nem került végrehajtásra. A „tartózkodási engedéllyel Magyarországon tartózkodó személyek” egyelőre csak egy rövid időre szóló, meghosszabbítható engedélyt kapnak, amely bizonytalanságban tartja őket. E bizonytalan helyzet következtében az érintettek *de facto* bizonyos jogoktól - például a foglalkoztatás lehetőségétől - megfosztva élnek. Az a tény, hogy az ilyen személyek közösségi szállásokon kénytelenek tartózkodni, szintén aggasztó, mert azt jelenti, hogy a magyar társadalomba való beilleszkedés alapvető feltételeit is nélkülözik és a mozgásszabadságuk is korlátozott. A magyar hatóságok azonban arról tájékoztatták az ECRI-t, hogy az érintettek számára segítséget nyújtanak az álláskeresésben és a közösségi szállásokról való kiköltözésben, ezáltal igyekeznek hozzájárulni társadalmi beilleszkedésükhöz.
44. Az ECRI örömmel vesz tudomást bizonyos őrizetes központok és nyitott közösségi szállások körülményeinek javulásáról, de megjegyzi, hogy a helyzet számos esetben továbbra sem kielégítő és a menedékesek, a „tartózkodási engedéllyel Magyarországon tartózkodó személyek” és a menekültek elhelyezése továbbra is javításra szorul. A magyar hatóságok arról tájékoztatták az ECRI-t, hogy a meglévő őrizetes központok bővítésére és felújítására irányuló munkálatok folyamatban vannak.
45. Az ECRI megjegyzi, hogy egy négy szintű menekültügyi döntéshozatali folyamat került kialakításra. Ez több lehetőséget kínál a döntések felülvizsgálatára, viszont meghosszabbítja az eljárást, miközben az új törvény célja a menekült státuszra irányuló kérelmek elbírálása eljárásának rövidítése volt.

46. 2002. júniusában a magyar hatóságok különböző minisztériumok, nem kormányzati szervezetek képviselőiből és menekültügyi kérdések szakértőiből létrehozta egy integrációs bizottságot, amelynek célja a Debrecen városban elismert menekült státusszal élők beilleszkedésének elősegítésére irányuló modell (pilot) projekt kidolgozása volt. A projekt magyar nyelvi és kulturális képzést biztosít, segítséget nyújt a helyi munkaadókkal való kapcsolatteremtésben és panelházakban szállást ad. A projekt egy első pozitív lépésnek tekinthető, de a helyszín következtében a projektben részt vevő menekültek egy része nehezen talál magának munkahelyet ezért a magyar társadalomba való beilleszkedésben is akadályokba ütközik.
47. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR) magyarországi irodája és más források szerint a menekültekre és menedékesekre vonatkozó jogszabályok általában véve további módosításokra szorulnak. A törvény javításának szükségességét felismerve a hatóságok új törvénytervezeten dolgoznak, amelyet 2004. tavaszán szándékoznak az Országgyűlés elé terjeszteni. Az ECRI megjegyzi továbbá, hogy a menedékesek javára tett kezdeményezések jelentős része nem kormányzati szervezetektől, vagy az UNHCR-től erednek. Több javaslat szerint az államnak nagyobb részt kellene vállalnia ezekben a kezdeményezésekben, például a menedékesek számára jogi tanácsadás biztosítása formájában. A hatóságok tájékoztatták az ECRI-t, hogy 2003. október 20. napján az országgyűlés elfogadta a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvényt. A 4. paragrafus jogi segítség törvényben meghatározott formái a menedékesi eljárásban alkalmazhatók.

Ajánlások:

48. Az ECRI javasolja, hogy a magyar hatóságok kísérik szorosan figyelemmel az őrizet alatt tartás intézményének az állampolgársággal nem rendelkezőkre történő alkalmazását és tegyenek lépéseket annak biztosítására, hogy ezt a megoldást utolsó lehetőségként alkalmazzák és hogy nemzetiség szerint e tekintetben ne történhessen megkülönböztetés.
49. Az ECRI javasolja, hogy a magyar hatóságok vizsgálják meg alaposan annak okait, hogy az őrizet alatt tartott személyek közül senki sem részesült menekült státuszban, sem pedig „tartózkodási engedéllyel Magyarországon tartózkodó személy” státuszban az utóbbi évek során.
50. Az ECRI arra ösztönzi a magyar hatóságokat, hogy tegyenek meg minden megfelelő intézkedést az állampolgársággal nem rendelkezőkkel kapcsolatos bármilyen előítélet és/vagy negatív sztereotípa ellen a tudatosítás, valamint a menekültekkel és menedékesekkel dolgozó tisztviselők emberi jogi oktatása révén.
51. Az ECRI arra ösztönzi a magyar hatóságokat, hogy mielőbb tegyenek lépéseket a „tartózkodási engedéllyel Magyarországon tartózkodó személyek” előtt a státuszuk bizonytalansága következtében előállt problémák megoldására, elsősorban a humanitárius lakhatási engedélyek megadásával.
52. Az ECRI javasolja, hogy a magyar hatóságok vizsgálják meg az UNHCR magyarországi irodája és az e területen tevékenykedő, emberi jogi civil szervezetek, ún. NGO-k által levont következtetéseket és az iroda által kidolgozott ajánlásokat a menekültek, menedékesek és a „tartózkodási

engedéllyel Magyarországon tartózkodó személyek” tekintetében alkalmazott jogi szabályozás és gyakorlat módosítása tekintetében, mindezen személyek általános helyzetének javítása érdekében.

- **A bevándorlók beilleszkedése**

53. Az ECRI megjegyzi, hogy a hatóságok megkezdték egy integrációs politika kialakítását és e téren már pilot projekteket is felállítottak. Az ECRI örömmel jegyzi meg továbbá, hogy a törvény lehetővé teszi az állampolgársággal nem rendelkezők számára, hogy bizonyos feltételekkel részt vegyenek a helyi választásokon.
54. Az ECRI aggályosnak tartja azonban, hogy mindeddig nem létezik átfogó és célzott integrációs stratégia, amely biztosítaná, hogy a bevándorlók teljes mértékben a magyar társadalom részeivé váljanak. Az ECRI véleménye szerint az állampolgársággal nem rendelkezőkre mint a magyar társadalom tagjaira, mintsem egyszerűen gazdasági entitásokra kellene több figyelmet szentelni és ezen megközelítést tükröző intézkedéseket kellene hozni, mint pl. az állampolgársággal nem rendelkezők által a magyar kultúrához és társadalomhoz tett hozzájárulásnak a társadalom egészére kiterjedő tudatosítása. Gyakran említett probléma, hogy számos állampolgársággal nem rendelkező személy nem beszél kellőképpen a magyar nyelvet. Az ECRI arra ösztönzi a magyar hatóságokat, hogy támogassa a felnőttek magyar nyelvtanulását és a magyar kultúráról szóló tanfolyamokhoz való hozzáférésüket. Az ECRI érdeklődéssel jegyzi meg, hogy a hatóságok projektet indítottak a menekültek, az ideiglenes védetség alatt állók és a bevándorlók társadalmi integrációjára vonatkozó átfogó program kialakítására.

Ajánlások:

55. Az ECRI üdvözli az olyan kezdeményezéseket, mint pl. a menekültek, az ideiglenes védetség alatt állók és a bevándorlók társadalmi integrációjára vonatkozó átfogó program kialakítására irányuló projekt, de úgy véli, hogy a magyar hatóságoknak erősíteniük kellene erőfeszítéseiket a Magyarország területének egészére kiterjedő és az elismert menekültek mellett olyan más állampolgársággal nem rendelkezők köreire is érvényes kiterjedő általános integrációs politikák bevezetése érdekében, mint pl. a gazdasági bevándorlók és más „tartózkodási engedéllyel Magyarországon tartózkodó személyek”. Ez különösen fontos Magyarország közeli EU csatlakozása és a magyar munkaerőpiacnak az Európai Unió állampolgárai előtti, a csatlakozásból következő megnyitása fényében. Az integrációs politika tartalmazzon a magyar nyelv és kultúra ismeretének javítására irányuló, az állampolgársággal nem rendelkező felnőttek és az iskoláskorú gyermekek számára kialakított intézkedéseket is.
56. Az előzőekben említetteknek megfelelően az ECRI arra ösztönzi a magyar hatóságokat, hogy csatlakozzanak a vendégmunkások jogi státuszáról, és az Európai egyezményt a külföldiek helyi közéletben való részvételéről szóló Európai egyezményhez⁸.

⁸ Lásd fent, a "Nemzetközi jogi eszközök" címszó alatt.

Érzékeny csoportok

- **Nemzeti és etnikai kisebbségek**

57. A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi törvény a következő 13 magyarországi nemzeti és etnikai kisebbséget ismeri el: örmény, bolgár, horvát, német, görög, lengyel, ruszin, szlovák, szlovén, roma, román, szerb és ukrán⁹.
58. Tekintve, hogy a roma kisebbség helyzete rendkívül bonyolult és a többi nemzeti és etnikai kisebbség helyzetéhez nem is hasonlítható, az ECRI a roma kisebbség helyzetét a jelen Beszámoló más részeiben érinti¹⁰. A többi tizenkét kisebbség tagjai tekintetében az ECRI örömmel értesül arról, hogy bizonyos kivételes esetektől eltekintve, mindennapi életük során nem kényszerülnek a diszkrimináció jelenségével szembenézni. Az ECRI azonban megjegyzi, hogy a kisebbségek képviselői több kulturális autonómiát igényeltek és a kisebbségi nyelveken folytatott oktatás tekintetében már megtett lépések erősítését kérték. Megjegyzésre került, hogy a magyar hatóságok által a kisebbségi iskolák finanszírozása tekintetében tett erőfeszítéseket fenntartani, sőt bővíteni szükséges.
59. A kisebbségek képviselői felhívták a figyelmet arra, hogy a média nem szentel kiegyensúlyozott figyelmet a közösségeiknek. Míg általában véve nem fordítanak elegendő figyelmet a kisebbségek kultúrájára és hagyományaikra, az ezekről a témákról szóló hírek és beszámolók sok esetben negatív sztereotípiákat és előítéleteket közvetítenek a kisebbségekkel kapcsolatban. A kisebbségek képviselői tehát a kisebbségeknek a média hivatása általi, megfelelőbb képviselését kérték.

Ajánlások:

60. Az ECRI arra ösztönzi a magyar hatóságokat, hogy a kisebbségek kulturális autonómiához és kisebbségi anyanyelvi oktatáshoz való jogai érvényesülésének biztosítása érdekében kísérik figyelemmel az 1993. évi jogszabályt.
61. Az ECRI azt ajánlja, hogy tegyék további megfontolás tárgyává a lakosság és a média képviselői körében a nemzeti és etnikai kisebbségek kultúrájával kapcsolatos tudatosság emelésének szükségességét.

- **Roma közösségek**

62. Második beszámolójában az ECRI aggályát fejezte ki a roma közösségek tagjai által - különösen a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés, a lakhatás és a foglalkoztatás terén - tapasztalt problémák kapcsán. Az ECRI különösen azt hangsúlyozta, hogy a helyi önkormányzatok részéről megnyilvánuló diszkriminációt ne tűrjék a nemzeti hatóságok és úgy véli, hogy e tekintetben

⁹ A nemzeti kisebbségek országos és helyi szintű képviselésére vonatkozólag lásd fent, az "Alkotmányos rendelkezések és egyéb alapvető rendelkezések" címszó alatt.

¹⁰ Lásd később, "Roma közösségek" és "A romákkal szembeni diszkrimináció az oktatásban" címszó alatt.

biztosítani kell a diszkrimináció elleni országos politikák és jogi szabályozás helyi szintű ismeretét, megértését és alkalmazását. Az ECRI továbbá a helyi közigazgatásban dolgozó tisztviselők oktatását szorgalmazza a tudatosítás és az előítéletek elleni küzdelem érdekében.

63. Az ECRI érdeklődéssel jegyzi meg a magyar hatóságok által a roma közösségek helyzetének az élet számos területén való javítására tett kezdeményezéseit. Míg az 1999-ben a roma lakosság életszínvonalának és társadalmi pozíciójának javítására kialakított intézkedéscsomag megvalósítása még folyamatban van, a hatóságok egy újabb középtávú intézkedéscsomag kidolgozásán fáradoznak. Az átalakított hosszú távú stratégia Országgyűlés elé történő benyújtását is tervbe vették. Az ECRI megjegyzi továbbá, hogy egyes esetekben bizonyos diszkók és bárók tulajdonosai ellen kellett a bíróságoknak szankciókat alkalmazniuk a romák kitiltása miatt. Az ECRI azonban különösen aggályosnak tartja, hogy a második beszámolója elfogadása óta a romák továbbra is széleskörű diszkriminációt kénytelenek elszenvedni különösen a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés, a lakhatás, a foglalkoztatás, az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés és az oktatás terén¹¹.
64. Az egészségügy tekintetében - bizonyos számadatok szerint - a roma lakosság várható élettartama a magyar lakosság többi csoportjéhez mérten továbbra is mintegy 10 évvel rövidebb. Az ECRI aggodalommal értesül a romákkal szemben az egészségügyi ellátás terén megfigyelhető diszkriminációra és egyes esetekben a szegregációra vonatkozó állításokról, jöhetnek a törvény e téren egyértelműen tiltja a diszkriminációt. A roma kérdésekkel foglalkozó nemzeti szervezetek arról tájékoztatták az ECRI-t, hogy megkezdték a roma kisebbség egészségügyi területen fennálló helyzetéknél átfogó vizsgálatát és hogy a közelmúltban programokat dolgoztak ki, köztük olyan intézkedéseket, mint pl. a roma kultúrára vonatkozó képzésben részesült szociális munkások kórházakban való munkavégzésre történő kijelölésre (például a közegészségügyi rendszerben érvényesítendő tolerancia programja).

Ajánlások:

65. Az ECRI arra ösztönzi a magyar hatóságokat, hogy alaposan vizsgálják meg az egészségügy terén megfigyelhető diszkriminációra és elkülönítésre vonatkozó állításokat és ahol az helyénvaló, tegyenek meg minden szükséges intézkedést az ilyen gyakorlatok elleni küzdelem érdekében.
66. Az ECRI javasolja, hogy tegyenek intézkedéseket annak biztosítása érdekében, hogy a roma közösségek tagjai egyenlő hozzáféréssel rendelkezzenek az egészségügyi ellátásokhoz. Az ECRI javasolja továbbá a az egészségügyben dolgozók számára tudatosító és oktatási kezdeményezések kialakítását az esetleg a roma betegek diszkriminatív kezeléséhez vezető sztereotípiákkal és előítéletekkel szembeni küzdelem érdekében. A roma kultúrának a roma közösséggel kapcsolatba kerülő egészségügyi dolgozók számára történő bemutatása igazán időszerű lenne.

¹¹ A roma gyermekek oktatása kapcsán lásd később, a "Specifikus kérdések " címszó alatt.

67. Az ECRI továbbá úgy gondolja, hogy a romani nyelvet beszélő, a roma betegek és az egészségügyi személyzet közötti közvetítő szerep betöltésére alkalmas asszisztensek kinevezése kedvező lépés lenne.
68. A foglalkoztatás tekintetében a közelmúltban gyűjtött adatok szerint a roma férfiak 74, a roma nők 83 %-a munkanélküli. Egyes területeken még ezeknél is magasabb munkanélküliségi ráták jellemzők a roma közösség tagjai körében. Az ECRI aggodalommal jegyzi meg, hogy a második beszámolójának elfogadása óta a helyzet a roma közösség tagjainak foglalkoztatása tekintetében nem javult. Az ECRI megjegyzi azonban, hogy a nemzeti hatóságok hátrányos helyzetű személyek munkaerő-piaci esélyegyenlőségének elősegítésére irányuló programokat valósított meg, különös tekintettel a roma lakosságra. Érdekes kezdeményezések valósultak meg, mint pl. közmunka lehetőségek létrehozatala a romák számára a helyi közigazgatás terén vagy a munkaügyi hivatalokban, továbbá a romák számára szervezett szakképzési programok, vagy a romák számára nyújtott támogatás, amelynek célja az érintettek munkaerő-piaci integrációja. E tekintetben az ECRI megjegyzi, hogy a Munkaügyi Minisztérium szoros együttműködésben dolgozik a nemzeti és helyi nem kormányzati szervezetekkel.

Ajánlások:

69. Az ECRI azt javasolja, hogy tegyenek további erőfeszítéseket a roma közösség foglalkoztatási helyzetének javítására. Az ECRI úgy véli, hogy a romák által a munkaerőpiacon tapasztalt hátrány tartóssága és általános jellege figyelembe vételével különleges intézkedésekre van szükség ahhoz, hogy olyan helyzetbe kerülhessenek, amelyben a többségi társadalom tagjaival egyenlő esélyekkel versenyezhetnek.
70. A lakáskérdés terén a roma kisebbséghez tartozók minden jel szerint továbbra is aránytalanul sok esetben kerülnek kilakoltatásra. 2000. májusa óta a helyi önkormányzatok jegyzői elrendelhetik a jogosulatlan lakók kilakoltatását és az ezzel szembeni fellebbezés nem halasztó hatályú. Az ECRI figyelmét felhívták arra, hogy ez az eljárás különösen kedvezőtlen hatással van a roma lakosságra, tekintve, hogy közöttük sokan élnek nehéz szociális és gazdasági helyzetben. Ez olyan eljárás, amely bár alkalmazásában semlegesnek tűnik, egy bizonyos etnikai csoportot aránytalanul érint és közvetett diszkriminációs elemeket is tartalmazhat. Az ECRI emellett különösen aggályosnak tartja a különböző forrásokból származó beszámolókat, amelyek szerint roma családok jogtalan kilakoltatására is sor került, esetenként az érintett épületek azonnali lebontásával. Az is aggasztó, hogy egyes esetekben, amikor romák valamely környéken vagy településen letelepedni szándékoznak, a helyi hatóságok részéről - sok esetben a helyi lakosság nyomása alatt - kemény ellenállásba ütköznek. Az ilyen esetekben a romákat szigorúan - esetenként erőszakos fenyegetésekkel is - igyekeznek meggyőzni arról, hogy ne akarjanak az adott területen letelepedni.
71. A romákat érintő általánosabb probléma a szociális alapon kiadott lakások magyarországi hiánya. Az ECRI ismeretei szerint az állami tulajdonú lakásokkal való gazdálkodás a helyi önkormányzatok ügye és a jelek szerint sürgős szükség van egy a szociális lakásokra vonatkozó átfogó nemzeti politika

kialakítására. Az ECRI örömmel értesült arról, hogy a magyar kormány programokat indított a szociális lakások számának növelésére.

72. A magyarországi romák sok esetben elkülönült településekre kényszerülnek, ahol hiányoznak a tisztességes élethez szükséges ellátások, amelynek viszont komoly következményei vannak a lakosok egészségi állapotának alakulása és helyzetük más területeken történő javítására való képességük szempontjából.

Ajánlások:

73. Az ECRI javasolja, hogy tegyenek sürgős intézkedéseket a romák lakhatásának javítására, különösen pedig a roma családok önkényes kényszerkiköltetésének kiküszöbölésére.
74. Az ECRI erősen ösztönzi a magyar hatóságokat olyan szociális lakáspolitikák kialakítására, amelyek segíthetik a roma közösség rossz körülmények között élő tagjainak helyzetét. Különösen fontos ajánlásként az ECRI javasolja, hogy a jelenleg az alapvető közüzemi ellátások nélkül élő roma családokat lássák el tisztességes színvonalú lakásokkal és infrastruktúrával.
75. Az ECRI hangsúlyozza továbbá a roma közösségeknek a többségi társadalom közösségeitől való elszigetelése problémájának megoldását továbbá a többségi lakosság elszigeteléshez vezető attitűdjeinek átforgatását, továbbá úgy gondolja, hogy a lakáspolitikai elsődleges célja az legyen, hogy a roma közösségek a többségi társadalom közösségeinek részeként élhessenek.
76. Az ECRI kifejezi azon információk feletti aggodalmát, amelyek szerint a roma közösség helyzetének javítására tett országos szintű kezdeményezések nem minden esetben jutnak el a helyi szintig, a gyakorlati megvalósítás szakaszáig. Ez összefüggésben állhat a választott és nem választott, a helyi önkormányzatokban és a közigazgatásban dolgozó tisztviselők körében megfigyelhető erős előítéletességgel, továbbá a központi kormányzat szükséges hatásköreinek hiányával. Egyes javaslatok szerint e probléma egyik megoldása a roma közösség további jogkörökkel történő felruházása lenne, hogy tevékeny részt vehessenek a roma közösség társadalmi helyzetének javítására irányuló kezdeményezésekben.

Ajánlások:

77. Az ECRI ismételten javasolja, hogy a nemzeti hatóságok ne tűrjék a helyi hatóságok általi diszkriminációt. Létfonosságú annak biztosítása, hogy a roma közösség javára kialakított nemzeti politikákat és jogi szabályozásokat helyi szinten ismerjék, megértsék és alkalmazzák. Az ECRI továbbá sürgeti a helyi közigazgatási szervezetek tisztviselőinek tudatosításra és az előítéletekkel szembeni küzdelemre irányuló képzését.
78. Az ECRI javasolja, hogy helyezzenek további hangsúlyt annak biztosítására, hogy a roma közösség a romákra vonatkozó intézkedések tervezésének és megvalósításának minden szakaszában részt vegyen, méghozzá a lehető legalacsonyabb helyi szinttől kezdve. Különösen időszerű lehet a roma közösségek és a hatóságok közötti közvetítői szerep betöltésére alkalmas

személyek kinevezése. Az ECRI hangsúlyozza a magából a roma közösségből eredő projektek és kezdeményezések - folyamatos finanszírozás és a sikeres projektek más területekre való kiterjesztése révén történő - ösztönzésének fontosságát. E tekintetben az ECRI arra ösztönzi a magyar hatóságokat, hogy folytassák és erősítsék tovább a roma közösségi központok roma közösségeken belüli létrehozatalára irányuló erőfeszítéseiket. Az ilyen roma közösségi központokban a roma lakosság megfelelő tájékoztatáshoz és segítséghez juthat a romákra vonatkozó folyamatban lévő és jövőbeni projektek tekintetében.

- **Antiszemizmus**

79. Az ECRI aggályát fejezi ki azon beszámolók kapcsán, amelyek szerint az antiszemizmus továbbra is kormány problémákat jelent Magyarországon, amely olyan antiszemita cselekményekben és kifejezésekben nyilvánul meg, mint a huligánok által futballmeccseken hangoztatott antiszemita jelszavak, vagy a Holocaustot nyilvános tagadása. Magyarországon továbbra is vannak aktív neonáci csoportok és egyes sajtótermékek antiszemita tartalmat közvetítenek. Beszámolók szerint egyes politikusok gyakorta tesznek antiszemita kijelentéseket nyilvánosan és bizonyos antiszemita attitűdök kitartóan jellemzik a társadalom jelentős részét. Az ECRI biztatónak tartja, hogy az antiszemizmus egy közelmúltban készült felmérés eredményei szerint a lakosság számára kevésbé elfogadhatóvá vált: a válaszadók 6-7 %-a ismerte el nyíltan antiszemita érzéseit, szemben az 1993-1994 időszakból származó 14-15 %-os aránnyal szemben. Az ECRI megjegyzi, hogy egy politikust az elsőfokú bíróság felfüggesztett börtönbüntetésre ítélt faji gyűlöletkeltés miatt a zsidó közösségre vonatkozó nyilatkozatai alapján, jóllehet fellebbezést követően a közelmúltban felmentették az illetőt.

Ajánlások:

80. Az ECRI javasolja, hogy a magyar hatóságok továbbra is legyenek figyelemmel az antiszemita cselekvésekre és nyilatkozatokra, továbbá, hogy tegyenek meg minden megfelelő intézkedést, szükség szerint indítsanak büntető eljárást az ilyen megnyilvánulásokkal szembeni lehető legerőteljesebb válaszlépések biztosítása érdekében.

A közhangulat

81. Második beszámolójában Az ECRI javasolta, hogy a magyar hatóságok tegyenek intézkedéseket - beleértve szükség szerint a jogi lépéseket - a rasszista szervezetekkel szembeni fellépés érdekében. Az ECRI továbbá hangsúlyozta, hogy a politikai diskurzus terén a szélsőséges irányban történő elmozdulás - ha kezdetben csekély mértékűnek tűnik is - fenyegetheti a demokráciát és a politikai és társadalmi vita általános hangvételét.
82. Az ECRI érdeklődéssel jegyzi meg, hogy bizonyos források szerint az utóbbi években Magyarországon bizonyos mértékben javult az általános közhangulat. Arról számoltak be például, hogy csökkent a bőrfejűek csoportjai által a romák vagy állampolgársággal nem rendelkezők ellen elkövetett erőszakos támadások száma. A lakosság körében azonban a rasszista, idegengyűlölő és intoleráns

attitűdök továbbra is problémákat okoznak. Míg a cigányellenes érzések az 1993-94-ben mért 40-42 %-os arányról 2001-2003-ra 36-38 %-ra csökkentek egy közvélemény kutatás eredményei szerint, ezek az értékek még mindig igen riasztóak. A roma lakossággal kapcsolatos sztereotípiák és előítéletek különösen Budapesten és a nagyobb városokon kívül továbbra is a lakosság széles köreire jellemzők. A roma népességgel szembeni különféle ellenséges megnyilvánulások továbbra is aggodalomra adnak okot. Az állampolgársággal nem rendelkezők szintén hasonló negatív attitűdökkel találkoznak a magyar lakosság többsége részéről. Az ECRI például sajnálatosnak tartja az egyes városok közelében menekült központok létesítésére irányuló tervek kapcsán az érintett városok lakossága körében tapasztalt idegengyűlölő megnyilvánulásokat.

Ajánlások:

83. Az ECRI erősen ösztönzi a magyar hatóságokat, hogy a főváros és a vidéki nagyvárosok mellett különösen a kisebb helyi közösségek és a ritkábban lakott vidékeken erősítsék meg a rasszizmussal és intoleranciával összefüggő problémákkal kapcsolatos tudatosítási kampányok végrehajtására irányuló erőfeszítéseiket.

Média

84. Az ECRI megjegyzi, hogy a média bizonyos szereplői a kisebbségi csoportok - a roma és a zsidó közösségek, a bevándorlók, a menekültek, a menedékesek és más kisebbségi csoportok tagjai - ellen bizonyos előítéleteket és negatív sztereotípiákat közvetítenek. Az állampolgársággal nem rendelkezők tekintetében a média esetenként a menedékesekkel és menekültekkel összefüggésben az érintettek illegális tevékenységekkel történő összefüggésbe hozatala révén járul hozzá a negatív szemlélet fennmaradásához. Ráadásul az ECRI aggasztónak tartja, hogy bizonyos források szerint a média esetenként úgy számol be bűncselekményekről, hogy azokat bizonyos etnikai származású személyek követték el, olyan eseteket is beleértve, ahol az állítólagos elkövető hovatarozása a riport szempontjából lényegtelen. Az ECRI megjegyzi, hogy az ilyen beszámolók hozzájárulhatnak a közvéleményben az előítéletek és sztereotípiák kialakulásához és súlyosbodásához. Azt is hangsúlyozták, hogy a sajtó bizonyos képviselői a lakosság figyelmének felkeltése érdekében kihasználják a romákkal szemben a magyarországi lakosság körében tapasztalható ellenérzéseket. A nemzeti és etnikai kisebbségek jogaiért felelős országgyűlési biztos a közelmúltban vizsgálatot kezdeményezett egy televíziós csatorna ellen amely egy roma lakodalmat kigúnyoló műsort és a romákkal szembeni erős előítéleteket közvetítő műsorszámot mutatott be és az esetet az Országos Rádió és Televízió Testülethez is bejelentette. Az ECRI örömmel veszi tudomásul, hogy a nemzeti hatóságok a programmal szemben erős helytelenítésüknek adtak hangot. Az ECRI azonban azt is megjegyzi, hogy a média által a rasszizmussal és az intoleranciával szemben betöltött pozitív szerepre vonatkozó vélemények is elhangzottak és reméli, hogy a média tovább erősíti ez irányú erőfeszítéseit.

Ajánlások:

85. Az ECRI úgy véli, hogy a média képviselőit figyelmeztetni kellene a negatív hangvételű tudósítások veszélyeire, továbbá erősen támogatja, hogy a média hivatásos képviselői olyan etikai szabályzatokat alkalmazzanak, amelyek a felelősségteljesebb tájékoztatást segítik elő.

A bűnüldöző szervek tisztviselőinek magatartása

86. Második beszámolójában az ECRI úgy vélte, hogy nyilvánosan és magas szinten kell egyértelművé tenni, hogy a kisebbségi csoportok rendőri bántalmazásának eseteit alaposan ki kell vizsgálni és megfelelően szankcionálni kell. Az ECRI továbbá ösztönözte a rendőrség és a roma közösség közötti kapcsolatok javítására irányuló bizalomépítő intézkedések erősítését.
87. A kisebbségi csoportok, különösen a roma közösség tagjaival szembeni rendőri erőszak és rossz bánásmód problémáinak megoldása érdekében bizonyos lépésekre került sor. Az ECRI például örömmel értesül arról, hogy Pest megyében 240 fiatal rendőrtiszt számára tartanak lovari – a romani nyelv egy dialektusa - nyelvi oktatást egy a rendőrség és a romák közötti kapcsolatok javítására irányuló projekt keretein belül. Az érintett rendőrtisztek az etnikai kérdések és a konfliktuskezelés terén is képzésben részesülnek. Folytatódnak a romák rendőrségi állományba történő toborzására irányuló erőfeszítések, jóllehet ezek az eddigiekben nem sok sikerrel jártak¹². Az ECRI megjegyzi továbbá, hogy vizsgálatokat indítottak rendőrök által roma személyekkel szemben állítólagosan elkövetett erőszakos cselekmények kivizsgálására, amelyek eredményeként egyes rendőrtiszteket a roma közösség tagjainak bántalmazásáért el is ítélték. Az ECRI örömmel veszi tudomásul, hogy a rendőrtisztek és más bűnüldöző szervek tagjai részére az emberi jogokra összpontosító tanfolyamokat szerveznek¹³. Az ügyészek rendszeresen látogatnak el börtönökbe a fogva tartottak életkörülményeinek ellenőrzése céljából. Az ilyen látogatások alkalmával a fogva tartottak lehetőséget kapnak, hogy az ügyésznek elmondják a személyzet által esetleg elkövetett visszaélésekkel kapcsolatos panaszukat
88. Az ECRI azonban továbbra is sajnálatát fejezi ki a rendőrség által az olyan kisebbségi csoportok tagjaival szemben elkövetett bántalmazás és erőszakos cselekmények miatt, mint pl. a romák és az állampolgársággal nem rendelkezők. Nem kormányzati források szerint az ilyen megnyilvánulások különféle formákat öltenek, a rasszista jellegű inzultusoktól az önkényes letartóztatásokon keresztül a komoly fizikai bántalmazáson át egészen a jogtalan lőfegyverhasználatig. A hatóságok azonban arról tájékoztatták az ECRI-t, hogy a hatóságok által folytatott vizsgálatok során a rendőrtisztek lőfegyverhasználatát egyetlen esetben sem találták jogtalannak. A rendőrtisztek által elkövetett visszaélések esetében a rendőrség más tagjai vagy az ügyészség képviselői végzik a vizsgálatot. Ettől eltekintve jelenleg nem létezik

¹² Lásd fent, a "Büntetőjogi előírások " címszó alatt.

¹³ Lásd fent, " címszó alatt.

független, az ügyészi hivataloktól elkülönült kivizsgálási mechanizmus az állítólagos rendőrségi bántalmazás eseteinek kivizsgálására.

Ajánlások:

89. Az ECRI szorgalmazza, hogy további intézkedésekkel vessenek véget a rendőrség részéről a kisebbségi csoportok - különösen a roma közösségek és az állampolgársággal nem rendelkezők - tagjaival szembeni szabálytalan eljárások és bántalmazás eseteinek.
90. Az ECRI hangsúlyozza az ügyészi hivataloktól elkülönült, független kivizsgálási mechanizmus kialakításának fontosságát. Ennek célja a rendőrségi szabálytalanságok állítólagos eseteinek kivizsgálása és szükség esetén az állítólagos elkövetők törvény elé állítása.

A helyzet alakulásának figyelemmel kísérése

91. Második beszámolójában az ECRI javasolta, hogy a magyar hatóságok fontolják meg a különböző magyarországi kisebbségi csoportok helyzetének figyelemmel kísérésére alkalmas megoldásokat, kellő figyelemmel az adatvédelem és a magánélet védelmének követelményeire, a kisebbségi hovatartozás önkéntes vállalásának rendszere alapján.
92. Az etnikai származás szerinti adatgyűjtést tiltó jogszabályt tekintik az olyan, konkrét információk hiánya fő okának, amelyek lehetővé tennék a hatóságok számára a különféle kisebbségi csoportok helyzete alakulásának figyelemmel kísérését. Bizonyos források szerint azonban nem világos, hogy melyik törvény akadályozza a magyar hatóságokat a nemzetiségi hovatartozás önkéntes vállalásán alapuló rendszer mentén történő adatgyűjtésben, vagy a kisebbségi csoportok helyzetére vonatkozó, az egyének azonosságának megállapítására nem alkalmas, például a foglalkoztatásra és a lakhatásra vonatkozó, és az élet további hasonló területeire kiterjedő adatok közzétételében. A kisebbségi önkormányzati választási rendszer reformjára irányuló vita¹⁴ újra indította az etnikai adatokkal kapcsolatos vitát és az egyik javaslat minden egyes kisebbség saját választási nyilvántartásának létrehozatalára irányul. Az ECRI tudomása szerint ezt a megoldást a korábbi kedvezőtlen tapasztalatok miatt kritizálták. Az ECRI azonban bizonyos abban, hogy az etnikai származás szerinti () adatok gyűjtése és közzététele bizonyos követelmények teljesítésével az emberi jogok maradéktalan tiszteletben tartásával is megoldható. Az ECRI hangsúlyozza, hogy az ilyen adatok rendkívül hasznosak a diszkrimináció problémáinak meghatározásában és az ellenük való küzdelemben.

¹⁴ Lásd fent, a " Alkotmányos rendelkezések és egyéb alapvető rendelkezések " címszó alatt.

Ajánlások:

93. Az ECRI javasolja, hogy keressenek megoldásokat a kisebbségi csoportok helyzetének az élet különféle területein történő mérésére, hangsúlyozva, hogy az ilyen monitoring tevékenység a helyzet javítására bevezetett politikák hatásainak és eredményességének értékelésében is elengedhetetlen fontosságú. A monitoring tevékenységet a nemek helyzetének eltérő alakulására is ki kell terjeszteni, különös tekintettel az esetleges kettős vagy többszörös megkülönböztetésre. A feladatot az adatvédelem és a magánélet védelme elveinek kellő tiszteletben tartásával kell végrehajtani, a kisebbségi csoportokhoz tartozás önkéntes vállalásán alapuló rendszerben, az adatgyűjtés céljainak pontos meghatározásával.
94. Az ECRI javasolja, hogy tegyenek lépéseket a rasszista indíttatású bűncselekmények és következményeik szisztematikusabb figyelemmel kísérésére.

II. SPECIFIKUS KÉRDÉSEK**A roma kisebbséggel szembeni diszkrimináció az oktatás terén**

95. Második Magyarországra vonatkozó beszámolójában az ECRI aggályát fejezte ki a roma gyermekek által az oktatás terén elszenvedett széleskörű megkülönböztetés és hátrányok vonatkozásában. A bizottság javasolta, hogy a magyar hatóságok tegyenek lépéseket a roma gyermekek iskolai elkülönítésének minden formája ellen és biztosítsák az oktatáshoz való egyenlő hozzáférést. Az ECRI különösen a roma gyermekeknek a mentális fogyatékossgal élő gyermekek számára működtetett iskolákba történő átirányításának problémájával foglalkozott, és felhívta a hatóságok figyelmét a rendszer felülvizsgálatára a diszkrimináció minden formájának elkerülése érdekében.
96. Az ECRI örömmel veszi tudomásul, hogy a magyar hatóságok számos általános jellegű pozitív lépést tettek a romákkal szemben az oktatás terén megnyilvánuló diszkrimináció ellen. Az oktatási miniszter egyebek között miniszteri biztost nevezett ki a roma és a hátrányos társadalmi helyzetű gyermekek beilleszkedésének elősegítésére. A miniszteri biztos lépéseket tett az oktatási rendszer javítására a roma gyermekek iskolai elkülönítésének megszüntetése érdekében. Az oktatás terén megnyilvánuló diszkriminációt tiltó rendelkezéseket építettek be az oktatási törvénybe. A rendelet szerint 2002-től az ilyen hátrányos megkülönböztetésért felelős személyek bírsággal büntethetők. 2003. januárjában létrejött az integrált oktatás nemzeti hálózata, amelynek célja hogy különösen a hátrányos helyzetű régiókban segítséget nyújtson az olyan gyermekek számára, akiknek a szülei nem végeztek el az általános iskola nyolc osztályát és akik különösen súlyos szegénységben élnek. A segítség pedagógiai eszközöket alkalmaz és a hálózat munkájában részt vevő iskolák számára pénzügyi támogatást is nyújt. 2003-ban több mint 40 modellintézmény tartozott és az illetékesek a hálózat gyors növekedésére számítanak.

97. Az ECRI azonban a roma gyermekek oktatásával kapcsolatos, a második beszámolóban tárgyalt és továbbra is megoldásra váró többféle problémát is igen aggályosnak tart.
98. Különösen súlyos problémának tartja az ECRI a nem szellemi fogyatékos roma gyermekek szellemi fogyatékos gyermekek számára működtetett iskolákba történő átirányításának gyakorlatát. Az ilyen iskolákba járó roma gyermekek száma továbbra is aránytalanul nagy. Az ECRI megjegyzi, hogy a magyar hatóságok tudatában vannak, hogy milyen problémák kísérik annak a rendszernek a működését, amelynek révén döntés születik arról, hogy valamely gyermek speciális iskolába kerüljön-e, és az e téren uralkodó helyzet javítására több lépést is tettek. A szakértői csoportok által a gyermekek ilyen iskolákba irányítása tekintetében hozott döntéseire vonatkozó szabályozást például továbbfejlesztették annak érdekében, hogy a szülők nagyobb szerepet tölthessenek be a döntéshozatali folyamatban. Egyes források hangsúlyozták azonban, hogy míg elméletben valóban történtek intézkedések a szülők jogainak növelése érdekében, a végrehajtás a szülők számára a gyakorlatban adott tájékoztatás hiányában nem tekinthető kielégítőnek. Amellett is hangoztak el érvek, hogy kulturális szempontból jobban az érintettekhez illeszkedő IQ teszteken alapuló, szigorúbb szabályokat kellene kialakítani annak biztosítása érdekében, hogy valóban csak a szellemi fogyatékos gyermekek kerüljenek speciális iskolákba.
99. Az ECRI különösen aggályosnak tartja azon beszámolókat, amelyek szerint a szellemi fogyatékosok iskolájába irányításra vonatkozó döntés alapja esetenként kizárólag az, hogy az érintett gyermek szegény, vagy roma családból származik. További problémát okoz, hogy nincs lehetőség arra, hogy a gyermekek visszakerülhessenek a normál iskolákba annak ellenére, hogy képességeik alapján bizonyos gyermekeknek valóban ez utóbbi intézményekben lenne a helye.
100. Az oktatási minisztérium a roma és hátrányos társadalmi helyzetű gyermekek integrációjáért felelős miniszteri biztos feladatkörében programot dolgozott ki a roma gyermekek szellemi fogyatékosok számára működtetett iskolákban való túltreprezentáltságának csökkentésére. A program hamarosan a kormány elé kerül és megvalósítása jóváhagyás esetén remélhetőleg késedelem nélkül megindul. A program részeként értékeli a jelenlegi helyzetet a szóban forgó problémák megoldására legalkalmasabb eszközök meghatározása érdekében. A hatóságok emellett keresik annak a lehetőségét, hogyan ösztönözhetnék a gyermekek - bizonyos feltételek teljesítését követő - normál iskolákba történő visszatérését.

Ajánlások:

101. Az ECRI arra ösztönzi a magyar hatóságokat, hogy sürgősen tegyenek további lépéseket a roma gyermekek szellemi fogyatékosok számára működtetett iskolákban való túltreprezentáltságának csökkentésére, beleértve a kulturális részrehajlás nélküli értékelési eljárás kialakítását és megvalósítását, továbbá a tanárok és a többi érintett megfelelő képzését annak érdekében, hogy valóban a megfelelő döntéseket hozhassák meg. Az ECRI javasolja, hogy tegyenek lépéseket a jelenleg speciális iskolákba járó roma gyermekeknek a normál iskolai rendszerbe történő beillesztése érdekében.

102. Az ECRI kifejezi aggályát az elkülönítés egy másik formája kapcsán, amelynek révén a normál iskolákban külön osztályokat hoznak létre. Ez részben a korrekciós vagy felzárkóztatási programok megvalósítási módjából következik. A felzárkóztatási programok egyik formája, a „roma kisebbségi oktatás” a roma gyermekek számára külön osztályok létrehozatalával jár, amelynek célja annak lehetővé tétele, hogy ezek a gyermekek felzárkózhassanak a normál programhoz és a roma népről és kultúráról is tájékozódjanak. A jelek szerint a program célja - a roma gyermekek „felzárkóztatása” - nem valósult meg, viszont a rendszer tulajdonképpen a roma gyermekek elkülönített oktatásának továbbműködését eredményezte. Bizonyos iskolai hatóságok által elkövetett visszaélésekről is beszámoltak: az iskolák számára az ilyen programok megvalósítása céljából juttatott forrásokat nem az eredeti célnak megfelelően használták föl, és/vagy az ilyen osztályok oktatásáért felelős pedagógusok nem rendelkeztek megfelelő képzettséggel. Bizonyos esetekben a jelek szerint elmaradt a roma kultúra oktatása, vagy szülők nem kaptak lehetőséget a gyermekük ilyen osztályba íratása ellenzésére, jóllehet a törvény szerint erre jogosultak.
103. A kormány felismerte a roma gyermekek korrekciós osztályai rendszeréből fakadó elkülönítés problémáját és lépéseket tett a helyzet orvoslására. 2002-ben egyrészt elhatározta, hogy a roma kisebbségi oktatási program ne kapcsolódjon automatikusan a korrekciós programmal, másrészt integrált módon megvalósítandó, speciális előkészítő programok működtetéséről határozott. Ebben a rendszerben a nehézségekkel küzdő gyermekek általában a többiekkel egy osztályban tanulnak, de bizonyos tárgyak tekintetében külön órákra járnak. Jóllehet a 2003/2004. tanévben bevezetett új politika sikereinek értékelése még korai lenne, az ECRI üdvözli a kezdeményezést, amelyet a romák elkülönítése elleni küzdelem fontos lépésének tart.

Ajánlások:

104. Az ECRI arra ösztönzi a magyar hatóságokat, hogy tegyenek meg minden szükséges lépést az olyan felzárkóztató vagy korrekciós programokból származó szegregáció megszüntetése érdekében, amely programok révén a gyermekek a normál iskolákon belül külön osztályokba kerülnek.
105. Az ECRI javasolja, hogy a hatóságok, kísérjék szorosan figyelemmel az új előkészítő program működését annak biztosítása érdekében, hogy a programok a roma gyermekeknek a normál iskolákba történő teljes mértékű integrációját eredményezzék.
106. Az ECRI aggályosnak tartja a *de facto* szegregáció azon formáját, amely a normál tanrendet alkalmazó, de főként - ha nem kizárólag - roma gyermekek által látogatott iskolák kialakulásához vezetett. Az elkülönítés ezen formája szorosan összekapcsolódik a lakhatás területén megnyilvánuló *de facto* elkülönüléssel. A Magyarországon belüli migrációs folyamat kizárólag romák által lakott körzetek vagy települések kialakulásához vezetett, ahol az iskolákban ennek megfelelően csak roma gyermekek tanulnak. Az olyan iskolák kialakulásának, ahol kiemelkedően magas a roma gyermekek aránya, további oka az, hogy a nem roma szülők átíratják a gyermekeiket azokból az iskolákból, ahol a migráció következtében megindul a roma gyermekek arányának

emelkedése, annak ellenére, hogy az érintett nem roma családok nem költöznek el a lakóhelyükről.

Ajánlások:

107. Az ECRI javasolja, hogy a magyar hatóságok alaposan vizsgálják meg a főként roma gyermekek által látogatott normál iskolákkal kapcsolatos helyzetet annak érdekében, hogy megfelelő intézkedéseket alakíthassanak ki az integrált iskolák működésének elősegítésére.
108. Az ECRI aggodalmát fejezi ki a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Parlamenti Biztosához intézett azon beadványok kapcsán, amelyek szerint egyes iskolaigazgatók arra próbálták rábeszélni, esetenként kényszeríteni a roma szülőket, hogy a gyermekeiket magántanulóként írássák be, vagyis vegyék ki őket az iskolából, és taníttassák őket otthon. A jelek szerint a roma gyermekek körében nyolcszor magasabb a magántanulóvá válás valószínűsége, mint a nem roma gyermekek körében. Az ilyen rendszer diszkriminációhoz vezet az olyan esetekben, ahol maguk a szülők nem rendelkeznek kellő képzettséggel a gyermekük kellő színvonalú oktatásának biztosításához.

Ajánlások:

109. Az ECRI arra ösztönzi a magyar hatóságokat, hogy kísérjék szorosan figyelemmel a gyermekek magántanulóvá minősítésének döntéshozatali folyamatát a folyamat lehetséges diszkriminatív hatásainak értékelése érdekében és tegyék meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy a rendszert ne alkalmazhassák a roma gyermekek iskolákból való eltávolítására.
110. Magyarországról szóló második beszámolójában az ECRI arra hívta föl a magyar hatóságokat, hogy tegyenek megfelelő lépéseket a roma gyermekek óvodai részvételének növelése érdekében.
111. A jelek szerint a roma gyermekek alacsony arányú óvodai részvétele továbbra is fontos, megoldandó kérdés. Az óvoda kihagyása következtében az érintett gyermekek jelentős hátrányba kerülnek az általános iskola megkezdésekor és ez a hátrány egész életüket végigkíséri. Hangsúlyozták, hogy a roma gyermekek egyebek között azért nem járnak óvodába, mert a szüleik szegénysége nem teszi lehetővé az óvodai díjak vagy az étkezések árának megfizetését. A Munkanélküli szülők gyermekeit részben arra való hivatkozással nem engedik óvodába járni, hogy a szüleik amúgy is otthon vannak, vigyázhatnak a gyerekekre. Az ECRI érdeklődéssel figyeli, hogy az oktatási minisztérium döntése szerint 2003 szeptemberétől a legszegényebb családok gyermekei után az óvodai étkezésekért nem kell fizetni.

Ajánlások:

112. Az ECRI javasolja, hogy a magyar hatóságok alakítsák és formálják úgy az óvodai ellátás szerkezetét, hogy minden roma gyermek óvodai ellátása biztosított legyen. A lehetséges intézkedések közé tartozik az óvodák számának növelése az olyan régiókban, ahol magasabb a romák aránya, az óvodai személyzet tudatosítása és képzése, továbbá a roma családok és az intézményfenntartók közötti kapcsolat képzésére alkalmas roma közvetítők kinevezése.
113. Az ECRI arra ösztönzi a magyar hatóságokat, hogy tegyenek további intézkedéseket annak biztosítására, hogy a szegénység ne akadályozhasson meg gyermekeket az óvodába járásban.
114. Magyarországra vonatkozó második beszámolójában az ECRI sürgős intézkedésekre szólította föl a hatóságokat a roma fiatalok közép- és felsőoktatásban való részt vevő arányának növelése érdekében.
115. Az ECRI örömmel értesült a roma fiatalok oktatásának elősegítésére Magyarországon kialakított ösztöndíj rendszerről. A 2002/2003. tanévben például csaknem 20 ezer roma fiatal kapott ösztöndíjat. Egyes megjegyzések szerint ez a kezdeményezés nagyon jelentős pozitív lépés, jóllehet egyelőre korai lenne az általa a roma fiatalok munkaerő-piaci esélyegyenlőségére gyakorolt hatásokat értékelni, tekintve, hogy az ösztöndíjas fiatalok többsége még nem fejezte be a tanulmányait. Az azonban világos, hogy az ösztöndíjak száma nem elégíti ki a roma tanulók növekvő igényét.

Ajánlások:

116. Az ECRI javasolja, hogy tegyenek további intézkedéseket a roma fiatalok közép- és felsőfokú oktatásban való részvételre történő ösztönzése érdekében. Az ilyen intézkedések közé tarthatnak például a megfelelő pénzügyi támogatások, hogy a szegényebb családok gyermekei is folytathassák tanulmányaikat, továbbá a roma közösségek körében a gyermekek oktatása fontosságára összpontosító tudatosító kampány.
117. A Magyarországra vonatkozó második beszámolójában az ECRI javasolta, hogy a hatóságok tegyenek lépéseket a gyermekek és a szülők körében a többségi társalom részéről tapasztalható előítéletek és diszkrimináció ellen.
118. Az ECRI örömmel értesült arról, hogy az új közoktatási törvény alapján a kisebbségi kultúra nem csupán a kisebbség számára, de a többségi társadalom gyermekei számára is az oktatási program részévé vált.

Ajánlások:

119. Az ECRI javasolja, hogy tegyenek további lépéseket az iskolai előítéletesség és diszkrimináció ellen, beleértve az igazgatók és tanárok számára nyújtott specifikus képzést. A képzést követően az igazgatók és tanárok felelőssége lenne a többségi társadalomhoz tartozó szülők körében megnyilvánuló ellenségeskedés és előítéletek elleni küzdelem.

IRODALOMJEGYZÉK

A bibliográfia a magyarországi helyzet tanulmányozásakor használt főbb publikált forrásokat sorolja fel, azonban nem fed le minden olyan információs forrást, melyet a jelentés elkészítésénél használtunk.

1. CRI (2000) 5: Second Report on Hungary, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, 2000
2. CRI (97) 53: Report on Hungary, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, 1997
3. CRI (96) 43: ECRI General Policy Recommendation n° 1: Combating racism, xenophobia, antisemitism and intolerance, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, October 1996
4. CRI (97) 36: ECRI General Policy Recommendation n° 2: Specialised bodies to combat racism, xenophobia, antisemitism and intolerance at national level, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, June 1997
5. CRI (98) 29: ECRI General Policy Recommendation n° 3: Combating racism and intolerance against Roma/Gypsies, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, March 1998
6. CRI (98) 30: ECRI General Policy Recommendation n° 4: National surveys on the experience and perception of discrimination and racism from the point of view of potential victims, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, March 1998
7. CRI (2000) 21: ECRI General Policy Recommendation n° 5: Combating intolerance and discrimination against Muslims, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, April 2000
8. CRI (2001) 1: ECRI General Policy Recommendation N° 6: Combating the dissemination of racist, xenophobic and antisemitic material via the Internet, December 2000
9. CRI (2003) 8: ECRI General Policy Recommendation N°7: National legislation to combat racism and racial discrimination
10. CRI (98) 80 rev: Legal measures to combat racism and intolerance in the member States of the Council of Europe, ECRI, Strasbourg, 2000
11. Report submitted by the Republic of Hungary pursuant to Article 25, paragraph 1, of the Framework Convention for the Protection of National Minorities, ACFC/SR (99) 10
12. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, Opinion on Hungary, ACFC/INF/OP/I (2001)004, adopted on 22 September 2000
13. Comments of the Government of Hungary on the Opinion of the Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, 14 May 2001
14. Resolution ResCMN (2001)4 on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities by Hungary, adopted on 21 November 2001
15. Report of the Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages, Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the application of the Charter by Hungary, ECRML (2001) 4, 4 October 2001.
16. Report by Mr Alvaro Gil-Robles, Commissioner for Human Rights, on his visit to Hungary of 11-14 June 2002
17. Report to the Hungarian Government on the visit to Hungary carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), 29th March 2001
18. CERD, Summary Record of the 1541st meeting, Hungary, Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (CERD), 16th August 2002
19. CERD, press release, 23 August 2002, HR/CERD/02/62.

20. Act LXXVII of 1993 on the Rights of National and Ethnic Minorities
21. Annual Report on the Activities of the Parliamentary Commissioner for the Rights of National and Ethnic Minorities (extract), 1 January-31 December 2002, Budapest 2003
22. Office for National and Ethnic Minorities, Hungary, selected news on the social integration of the Roma in Hungary 2002.
23. Prime Minister's Office, Political Secretary Responsible for Roma Affairs, "The Hungarian Government's Roma Policy", June 2003.
24. ERRC, Written comments of the European Roma Rights Center concerning the Republic of Hungary, for consideration by the United Nations Human Rights Committee at its 74th Session, 18 March-5 April 2002
25. Roma Rights, N°1, 2000, "Hungarian court finds pub owner guilty of discrimination"
26. Roma Rights, N° 3-4, 2002, "Hungarian Villagers enforce Mob Justice to prevent Roma from moving in"
27. Roma Rights, N°1-2, 2003, "Romani Man Shot by Police in Hungary"
28. Roma Rights, N°1-2, 2003, "Mourning Roma Beaten by Police in Hungary"
29. Council of Europe Independent Expert Group on Anti-discrimination, "Non-Discrimination Review under the Stability Pact for South-Eastern Europe", 2003
30. Kadar, A., Farkas, L., Pardavi, M., Legal Analysis of national and European anti-discrimination legislation: a comparison of the EU Racial Equality Directive & Protocol N 12 with antidiscrimination legislation in Hungary, Hungarian Helsinki Committee, September 2001
31. Lilla Farkas, "Will the Groom Adopt the Bride's Unwanted Child? The Race Equality Directive, Hungary and its Roma", Roma Rights n°1-2, 2003
32. UNDP, The Roma in Central and Eastern Europe: Avoiding the Dependency Trap, 2003
33. UNHCR, Background Note on the Situation of Asylum-seekers and Refugees in Hungary, February 2003.
34. US Committee for Refugees, World Refugee Survey 2003, Hungary, June 2003
35. US Department of State, Country Report on Human Rights Practices, 2001, Hungary
36. Amnesty International Report 2002, Hungary
37. Human Rights Watch World Report, 2002, Hungary
38. Niamh Walsh, Minority Self-Government in Hungary : legislation and practice, ECMI Journal of Ethnopolitics and Minority Issues in Europe, Summer 2000
39. Anti-Semitic Discourse in Hungary in 2001, Report and Documentation, András Gerő, László Varga, Mátyás Vince (Eds), B'nai B'rith Budapest Lodge, Budapest 2002
40. Antisemitism Worldwide, 2001/2, Hungary, www.tau.ac.il, Tel Aviv University, Anti-Semitism and racism
41. Eugen TOMIUC, Romania/Slovakia: authorities highly critical of Hungarian "Status law", Radio Free Europe, 6 March 2003.
42. European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), Legislation on kin-minorities, Hungary, Act LXII of 2001 on Hungarians living in neighbouring countries, Adopted by Hungarian Parliament on 19 June 2001, CDL(2002)077
43. PACE, Resolution 1335 (2003) on Preferential treatment of national minorities by the kin-state: the case of the Hungarian law of 19 June 2001 on Hungarians living in neighbouring countries ("Magyars").
44. Erik Jurgens, Report on preferential treatment of national minorities by the kin-state: the case of the Hungarian law of 19 June 2001 on Hungarians living in the neighbouring countries ("Magyars") and its appendix, doc. 9744 rev.
45. Statement of the OSCE High Commissioner on National Minorities, The Hague 26 October 2001
46. Le Monde, "D'ici à 2004, Budapest devra renoncer à aider les 3,5 millions de Hongrois vivant dans des pays voisins", 11 décembre 2002.

